

UWAGI METODYCZNE

Wykaz gospodarstw indywidualnych powstał w oparciu o statystyczny rejestr podatkowy (system SPGC), który aktualizowany był przez rachmistrzów w czasie obchodu przedpisowego oraz uzupełniony o wykaz właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych lub posiadających użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha. Kartotekę gospodarstw rolnych będących w użytkowaniu osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej utworzono na podstawie Bazy Jednostek Statystycznych.

Dla gospodarstw rolnych, których użytkownicy odmówili udziału w Powszechnym Spisie Rolnym 2002 r. oraz w przypadkach, gdy kontakt z użytkownikami gospodarstw rolnych był niemożliwy, dokonano imputacji danych o gospodarstwie.

Dane zaprezentowane w niniejszej publikacji opracowano metodą według siedziby użytkownika.

Gospodarstwa indywidualne zostały spisane w miejscu przebywania użytkownika i tam ujęto całkowitą powierzchnię, niezależnie od miejsca położenia gruntów.

W tablicach dotyczących użytkowania gruntów w przekroju podregionów i powiatów nieużytkowane grunty przejęte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa uwzględniono tylko w ogółem dla województwa.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Za **gospodarstwo rolne** uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Za **gospodarstwo indywidualne** uważa się gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej lub grupy osób fizycznych.

Za **właściciela zwierząt gospodarskich** uważa się osobę fizyczną nieposiadającą użytków rolnych lub posiadającą użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec bądź kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 5 sztuk samic zwierząt futerkowych (w tym królików) lub (i) 1 pień pszczoły.

Za **użytkownika gospodarstwa indywidualnego** uważa się osobę fizyczną lub grupę osób fizycznych, które faktycznie użytkują grunty rolne, niezależnie od tego, czy są właścicielami, dzierżawcami, czy użytkują je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty te są zlokalizowane w jednej, czy w kilku gminach.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi i nadzorowania ich wykonania. Na ogół kierującym jest użytkownik gospodarstwa rolnego, ale może nim być również współmałżonek użytkownika lub inny członek gospodarstwa domowego, a także osoba spoza gospodarstwa domowego, zatrudniona przez użytkownika na podstawie umowy o pracę.

Do **działalności rolniczej** zalicza się produkcję roślinną (wszystkie uprawy rolne, warzywnictwo i ogrodnictwo) i produkcję zwierzęcą (chów i hodowla zwierząt, produkcja surowych nieprzetworzonych produktów zwierzęcych) oraz działalność usługową związaną z rolnictwem, prowadzoną z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Użytkowanie gruntów

Do **ogólnej powierzchni gruntów** gospodarstwa zalicza się wszystkie bez wyjątku grunty wchodzące w skład gospodarstwa, a więc wszystkie grunty użytkowane rolniczo (grunty orne, sady, łąki i pastwiska), wszystkie związane z nimi grunty użytkowane nierolniczo, jak lasy, podwórza, grunty pod zabudowaniami lub przeznaczone pod zabudowę, ogrody ozdobne, grunty pod wodami, drogi, torfowiska, kamieniołomy, żwirownie itp. oraz nieużytki, niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na podstawie umowy i bezumownie lub użytkowane z innego tytułu).

Do **gruntów orných** zalicza się grunty w uprawie, tj. pod zasiewami wraz z ogrodami przydomowymi oraz odłogi i ugory. Za grunty w uprawie uważa się grunty zasiane lub zasadzone ziemiopłodami rolnymi lub ogrodniczymi, plantacje wikliny i chmielu, powierzchnie szklarni, inspektów, namiotów foliowych oraz powierzchnię mniejszą od 10 arów zasadzoną drzewami owocowymi i krzewami owocowymi.

Do **odłogów** zalicza się powierzchnię gruntów orných nie dających plonów, które nie były uprawiane przez co najmniej 2 lata.

Do **ugorów** zalicza się powierzchnię gruntów orných, które w danym roku były przejściowo nieobsiane (nieużytkowane rolniczo).

Do **sadów** zalicza się grunty o powierzchni nie mniejszej niż 10 arów, zasadzone drzewami i krzewami owocowymi.

Do **łąk i pastwisk** trwałych zalicza się grunty pokryte trwale trawami, natomiast nie zalicza się gruntów ornych obsianych trawami w ramach płodozmianu. Łąki trwałe są to grunty pokryte trwale trawami, z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnię koszonych hal i połonin. Pastwiska trwałe są to grunty pokryte trwale trawami, które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnię wypasanych hal i połonin.

Do **lasów i gruntów leśnych** zalicza się powierzchnię zalesioną oraz powierzchnię przejściowo pozbawioną drzewostanu. Do powierzchni zalesionej zalicza się grunty pokryte uprawami leśnymi, młodnikami i drzewostanami starszymi oraz plantacjami topoli i innymi gatunkami drzew szybko rosnących. Do powierzchni przejściowo pozbawionej drzewostanu zalicza się zręby, halizny, płazowiny i plantacje choinkowe prowadzone na gruntach leśnych oraz wylesienia powstałe na skutek oddziaływania emisji przemysłowych i górnictwa (zalewiska, zapadliska).

Do powierzchni **pozostałych gruntów** wchodzących w skład gospodarstwa wlicza się grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, pod drogami i liniami podziału powierzchniowego w lasach, powierzchnię wód śródlądowych, rowów melioracyjnych, plantacji leśnych prowadzonych na gruntach nieleśnych, powierzchnię porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnię innych gruntów użytkowych (torfowiska, żwirownie) oraz nieużytków.

Powierzchnia zasiewów

Dane o powierzchni zasiewów dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym. W powierzchni zasiewów uwzględnia się również powierzchnię zasiewów w sadach.

Do **zbóż ogółem** zalicza się powierzchnię uprawy zbóż podstawowych (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto), mieszanek zbożowych, kukurydzy na ziarno oraz pozostałych upraw zbożowych (gryka, proso itp.).

Do grupy **przemysłowych** zalicza się powierzchnię uprawy buraków cukrowych, rzepaku i rzepiku, lnu i konopi oraz tytoniu.

Zwierzęta gospodarskie

Spisowi podlegały zwierzęta gospodarskie (bydło, trzoda chlewna, owce, drób, konie, kozy, króliki – samice, zwierzęta futerkowe – samice oraz pnie pszczele) znajdujące się

w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek, a w przypadku pni pszczelich – pnie znajdujące się na pożytkach poza gospodarstwem, stanowiące własność użytkownika gospodarstwa indywidualnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je z gospodarstw indywidualnych, czy od gospodarstw państwowych, spółdzielczych i innych.

Za **krowy dojone (mleczne)** uważa się krowy, które ze względu na rasę lub odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie rolnym wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Za **krowy mamki** uważa się krowy, które ze względu na rasę lub odmianę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie rolnym wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych oraz których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczone na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki” wybrakowane już z chowu, które pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy dojone (mleczne) łącznie z krowami mamkami stanowią pogłowie **krów ogółem**.

Spisem zostały objęte **ciągniki** użytkowane w gospodarstwie rolnym, tj. zarówno te, które stanowiły własność użytkownika gospodarstwa rolnego, jak również i te, których właścicielem były inne osoby (dzierżawa, leasing itp.). Nie spisywano sprzętu niesprawnego dłużej niż rok oraz przeznaczonego do kasacji (rozbiórka, złomowanie). Dane o ciągnikach obejmują ciągniki kołowe dwuosiowe i gąsienicowe.

Towarowa produkcja rolnicza, wydatki, zadłużenie i spłata kredytów

Towarowa produkcja rolnicza gospodarstw rolnych została ustalona w oparciu o zebrane informacje o wartości produkcji rolniczej sprzedanej **za okres od 21 maja 2001 r. do 20 maja 2002 r.**, tj. pochodzących z własnej produkcji surowych (nieprzetworzonych) produktów roślinnych i zwierzęcych oraz zwierząt gospodarskich.

Informacje o wybranych wydatkach gospodarstw rolnych dotyczą wydatków poniesionych **w okresie od 21 maja 2001 r. do 20 maja 2002 r.**

Wydatki na cele inwestycyjne dotyczą głównie:

- zakupu ziemi,
- zakupu innych środków trwałych, tj. ciągników, innych środków transportu (łącznie z samochodami osobowymi), maszyn i urządzeń zarówno do prowadzenia działalności rolniczej, jak i pozarolniczej,
- wydatków na budowę, remont lub modernizację budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz rozwój infrastruktury technicznej gospodarstwa,
- wydatków na nowe nasadzenia, zwiększenie stada podstawowego oraz zmianę kierunku produkcji rolniczej.

Wydatki poniesione na bieżącą produkcję rolniczą dotyczą dzierżawy ziemi oraz zakupu: nawozów, wapna, środków ochrony roślin, pasz, paliwa i usług rolniczych.

Ponadto zebrano **informacje o spłacie kredytów i pożyczek oraz stanie zadłużenia** gospodarstw rolnych, z wyodrębnieniem zadłużenia z tytułu kredytów zaciągniętych na działalność rolniczą, tj.:

- kredytów inwestycyjnych na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w działalności rolniczej,
- kredytów bieżących przeznaczonych na zakup rzeczowych środków obrotowych.

Informacje o **zadłużeniu** dotyczą łącznej wielkości zobowiązań z tytułu kredytów, pożyczek, nakazów płatniczych łącznie z odsetkami i rachunków zaległych przez okres dłuższy niż 30 dni, **według stanu na dzień 20 maja 2002 r.**

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego

Za **gospodarstwo domowe** z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego (właścicielem zwierząt gospodarskich) uważa się zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne (właściciel zwierząt gospodarskich).

Za **dochód ogółem gospodarstwa domowego** z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uważa się łączne dochody wszystkich osób mieszkających razem z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego (właścicielem zwierząt gospodarskich) i utrzymujących się wspólnie z nim, tj. dochody z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (rolniczej i pozarolniczej) oraz dochody z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów,

stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp. Informacje o dochodach gospodarstw domowych uzyskano **za okres od 21 maja 2001 r. do 20 maja 2002 r.**

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Dane wynikowe z Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. zostały pogrupowane w sektory własnościowe, tj. w sektor publiczny i prywatny.

Do **sektora prywatnego** zaliczono dane dla gospodarstw rolnych:

- własności prywatnej krajowej:
  - gospodarstwa indywidualne obejmujące:
    - gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, prowadzone przez rolników na gruntach własnych i niewłasnych,
    - gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 do 1 ha włącznie, użytkowane rolniczo przez osoby fizyczne,
    - osoby fizyczne będące właścicielami zwierząt gospodarskich, nieposiadające użytków rolnych lub posiadające użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha,
  - spółdzielnie produkcji rolniczej, które obejmują rolnicze spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie kółek rolniczych i inne gospodarstwa spółdzielcze o przeważającej działalności rolniczej,
  - spółki prywatne krajowe,
- własności zagranicznej – spółki z kapitałem zagranicznym,
- własności mieszanej – spółki z przewagą mienia prywatnego.

Dane dla **sektora publicznego** opracowano dla gospodarstw rolnych:

- własności państwowej – gospodarstwa rolne Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych,
- własności samorządowej – gospodarstwa rolne we władaniu gmin,
- własności mieszanej – spółki z przewagą mienia państwowego.

Wskaźnik jakości użytków rolnych opracowano jako iloraz hektarów przeliczeniowych i fizycznych hektarów użytków rolnych w gospodarstwach rolnych. Wyodrębniono następujące grupy jakości użytków rolnych:

- poniżej 0,4,
- 0,4 – 0,7,
- 0,7 – 1,0,
- 1,0 i więcej.

Liczbę pełnozatrudnionych dla gospodarstw indywidualnych ustalono na podstawie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku w gospodarstwie rolnym, przyjmując normatywną liczbę 2120 godzin w ciągu roku jako nominalny czas pracy osoby pełnozatrudnionej, natomiast dla gospodarstw pozostałych (tj. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które na rzecz spisu składały odpowiednie sprawozdania) przyjęto przeciętną liczbę pracowników zatrudnionych w gospodarstwie w okresie od 1 maja 2001 r. do 30 kwietnia 2002 r. w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

Cel produkcji jest podstawowym grupowaniem zastosowanym w publikacji. Grupowania tego dokonano posługując się kryterium towarowej produkcji rolniczej (wartości produkcji rolniczej sprzedanej w okresie 12 miesięcy poprzedzających spis). Wyodrębniono następujące grupy gospodarstw:

- **produkujące wyłącznie na własne potrzeby**, tj. posiadające uprawy rolne i/lub zwierzęta gospodarskie, a jednocześnie niewykazujące wartości produkcji rolniczej sprzedanej,
- **produkujące głównie na własne potrzeby**, tj. wykazujące wartość produkcji rolniczej sprzedanej poniżej 3 tys. zł,
- **produkujące głównie na rynek**, tj. wykazujące wartość produkcji rolniczej sprzedanej 3 tys. zł i więcej.

Ponadto wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. – w zależności od tematyki – opracowano według następujących klasyfikacji:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych: poniżej 1 ha, 1 – 2, 2 – 3, 3 – 5, 5 – 10, 10 – 15, 15 – 20, 20 – 30, 30 – 50, 50 – 100, 100 ha i więcej;
- wartości produkcji rolniczej sprzedanej: poniżej 3 tys. zł, 3 – 5, 5 – 15, 15 – 25, 25 – 50, 50 – 100, 100 tys. zł i więcej;
- poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej gospodarstwem rolnym (wyższe, policealne, średnie zawodowe, zasadnicze zawodowe i kurs rolniczy);
- kierunku produkcji rolniczej: gospodarstwa zajmujące się wyłącznie produkcją roślinną, w tym sadownictwem i warzywnictwem, wyłącznie produkcją zwierzęcą oraz gospodarstwa prowadzące działalność mieszaną (zarówno roślinną jak też zwierzęcą); dotyczy gospodarstw prowadzących w dniu 20 maja 2002 r. działalność rolniczą;
- innych grupowań gospodarstw rolnych według cech ujętych w spisie.

Grupowania danych dokonano w oparciu o przedziały lewostronnie domknięte. Wyjątek stanowi przedział powierzchni użytków rolnych 1 – 2 ha, do którego zaliczono gospodarstwa o powierzchni od 1,01 ha do 1,99 ha, gdyż gospodarstwa o powierzchni 1,00 ha użytków rolnych zostały ujęte w przedziale „poniżej 1 ha”.

Prezentowane w publikacji dane w zakresie:

- udziału dochodów z działalności rolniczej w dochodach ogółem gospodarstwa domowego dotyczą gospodarstw domowych prowadzonych przez użytkowników gospodarstw indywidualnych (właścicieli zwierząt gospodarskich), bez gospodarstw prowadzonych przez spółki osób fizycznych;
- wydatków, zadłużenia oraz spłat kredytów i pożyczek dotyczą gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha powierzchni użytków rolnych oraz gospodarstw osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej;
- gospodarstw towarowych (tj. gospodarstw, które w spisie wykazały wartość produkcji rolniczej sprzedanej) w agregacji z takimi cechami jak: wydatki na cele inwestycyjne i produkcyjne, zadłużenie, spłata kredytów i pożyczek dotyczą zbiorowości gospodarstw, które wykazały jednocześnie produkcję towarową i omawianą cechę.

Przy grupowaniu gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego według udziału dochodów z działalności rolniczej w dochodach ogółem gospodarstwa domowego z jednoczesną agregacją gospodarstw według celu produkcji, różnicę pomiędzy wielkością „ogółem” a sumą grup według celu produkcji stanowią gospodarstwa, które w dniu 20 maja 2002 r. lub w okresie 12 miesięcy poprzedzających spis nie prowadziły działalności rolniczej.

W grupowaniu gospodarstw według wartości produkcji rolniczej sprzedanej ujęto gospodarstwa, które określiły skalę produkcji sprzedanej, niezależnie od deklaracji odnośnie prowadzenia aktualnie (w dniu 20 maja 2002 r.) lub w okresie 12 miesięcy poprzedzających spis działalności rolniczej.

UWAGI TECHNICZNE

W tablicach dotyczących użytkowania gruntów i powierzchni zasiewów mogą wystąpić drobne rozbieżności w sumowaniu danych (wyrażonych w liczbach bezwzględnych) na ogółem wynikające z zaokrągleń automatycznych (zaokrąglenia od arów do pełnych hektarów)

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością.

Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym zaprezentowano z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na automatyczne zaokrąglenia mogą nie sumować się na 100%. Liczby te są poprawne pod względem merytorycznym.